

STRUČNÁ HISTÓRIA SLOVENSKEJ FYZIOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI SLS

V roku 1950 bola založená Československá fyziologická spoločnosť (ČSFS) - sekcia Československej lekárskej spoločnosti J. E. Purkyně, v ktorej boli združení aj slovenskí fyziológovia. V prvom výbore ČSFS (1950-1955) bol predsedom Vilém Laufberger, podpredsedovia Juraj Antal, Zdeněk Servít, členovia Z. Votava, E. Holečková, J. Mysliveček, E. Gutmann a J. Lebduška. Dňa 14. mája 1953 sa konala ustanovujúca schôdza Slovenskej odbočky ČSFS a bol zvolený nasledovný výbor: predseda J. Antal, podpredsedovia G. Bárdoš, A. Hasík, tajomník B. Brozman (P. Duda od r. 1955), zapsivateľ V. Kirilčuk, členovia R. Korec, M. Hubač a I. Ruttkey-Nedecký.

Je zaujímavosťou, že ČSFS bola v tom čase výberová, takže členom sa mohol stať len ten, kto už mal za sebou publikované niektoré výsledky svojej vedeckej práce. Pri založení mala Fyziologická spoločnosť 49 riadnych členov a 42 čakateľov na členstvo. Od ČSFS sa v priebehu 50. rokov minulého storočia oddelili farmakológovia, biochemici a patologickí fyziológovia.

Celoštátne zjazdy členov spoločnosti s medzinárodnou účasťou sa konali v roku 1952 (Praha), 1953 (Brno), 1954 (Praha), 1956 (Starý Smokovec) a posledný v roku 1961 (Karlovy Vary). Na základe rozhodnutia výboru ČSFS sa v roku 1957 stali hlavným domácim vedeckým podujatím Fyziologické dni (FD). Postupne sa vytvorila tradícia slávnostných prednášok pri otváraní FD - Purkyňovej prednášky (prvú prednášku predniesol v roku 1967 V. Kruta), pedagogickej prednášky a vedeckej aktuality. Od roku 1997 sa pedagogická prednáška, ktorá odoznie počas konania FD na Slovensku nazýva na počesť zakladateľa slovenskej lekárskej fyziológie - *Antalovou prednáškou*.

Fyziológovia na Slovensku koordinovali svoju činnosť v Slovenskej odbočke Fyziologickej sekcie Československej lekárskej spoločnosti J.E. Purkyně až do roku 1969. V júni 1967 bol zvolený nasledovný výbor Slovenskej odbočky: predseda J. Antal, podpredsedovia R. Korec, J. Zachar, tajomník V. Štulrajter, členovia J. Arendarčík, P. Duda, I. Ivančo, V. Kirilčuk. V súvislosti s federálnym usporiadaním štátu, tento výbor rozposlal v júni 1968 hlasovacie lístky s návrhmi na budúcu štruktúru Fyziologickej spoločnosti na Slovensku. Za symetrický federatívny princíp hlasovalo takmer 90% hlasujúcich členov, za zachovanie štruktúry, resp. za iné návrhy po 5% členov.

Prípravný výbor Slovenskej fyziologickej spoločnosti v zložení J. Antal, R. Korec, I. Ivančo, J. Gero, P. Duda, J. Zachar, E. Bárta, L. Komadel, V. Štulrajter sa zišiel 24.2.1969, stanovil zásady, spôsob hlasovania a navrhol kandidátku. Výbor bol zvolený v nasledovnom zložení: predseda J. Antal, podpredseda E. Bárta, vedecký sekretár V. Štulrajter, členovia J. Arendarčík, P. Duda, I. Ivančo, J. Korpáš, L. Mikulaj, náhradníci M. Hubáč a R. Korec, revízor J. Gero. Výborová schôdza novozaloženej Slovenskej fyziologickej spoločnosti sa konala 29. júna 1969 v Martine počas 24. Fyziologických dní. V nadväznosti na vznik federácie v Československu tak vznikli dve národné spoločnosti: Česká fyziologická spoločnosť (ČFS) a Slovenská fyziologická spoločnosť (SFyS). Na 24. Fyziologických dňoch vystupovali už samostatne reprezentanti národných fyziologických spoločností a bol ustanovený celoštátny federálny výbor Československej fyziologickej spoločnosti (ČSFS). Predsedom federálneho výboru sa stal prof. V. Kruta z Brna, ktorého neskôr nahradil prof. L. Jílek. Obe spoločnosti mali teda vlastný výbor, ale navonok v medzinárodných aktivitách naďalej vystupovala Československá fyziologická spoločnosť riadená federálnym výborom zloženým z predsedov, podpredsedov a vedeckých sekretárov národných spoločností. Predsedovia národných spoločností sa striedali v dvojročných intervaloch vo funkcii predsedu ČSFS.

Činnosť SFyS v rámci ČSFS i osobitné aktivity na Slovensku boli rozsiahle aj po roku 1969. Pravidelne sa organizovali Monotematické pracovné dni v Bratislave, konferencie Komisie experimentálnej kardiológie (KEK) a vedecké schôdze pracovných skupín SFS (napr. v Martine a v Košiciach). Členovia SFS sa významne podieľali na organizácii medzinárodných, národných a regionálnych vedeckých podujatí. Fyziologické dni (FD) sa v tom čase konali dvakrát do roka, zimné a letné, pričom sa pokračovalo v striedaní organizovania FD Českou a Slovenskou fyziologickou spoločnosťou. Zimné FD sa konali striedavo v Prahe a Bratislave (pomer 2:1) a letné striedavo v ostatných univerzitných mestách. Zoznam týchto činností je komplexne zachytený v zápisniciach a sumárnych správach o činnosti za funkčné obdobia jednotlivých výborov SFyS nachádzajúcich sa v archíve Slovenskej fyziologickej spoločnosti a v prehľade pripravovanom spoločne s ČFS.

Druhou významnou aktivitou bolo organizovanie a umožňovanie účasti slovenských fyziológov na zahraničných kongresoch. Napríklad v roku 1980 bola zorganizovaná účasť na Kongrese IUPS v Budapešti formou tematicko-odborného zájazdu loďou ROH Družba. To umožnilo účasť 67 fyziológom zo slovenských pracovísk. Historickú úlohu zohral autobusový zájazd českých a 22 slovenských fyziológov na 32. Kongres IUPS v Glasgowe v roku 1993 - v prvom roku existencie samostatných štátov - Slovenskej a Českej republiky. Tento kongres sa stal pre SFyS pamätným tým, že na plenárnych schôdzach národných delegátov, boli prijaté dve samostatné spoločnosti, teda Česká fyziologická spoločnosť a Slovenská fyziologická spoločnosť do oboch hlavných nadnárodných inštitúcií - do Medzinárodnej únie fyziologických vied IUPS (31.7.1993) a do Federácie európskych fyziologických spoločností FEPS (2.8.1993).

Nebolo jednoduché zabezpečiť kontinuitu samostatných a plnoprávných národných organizácií v medzinárodných organizáciách IUPS a FEPS, ktorých predstavitelia navrhovali pokračovanie existencie Československej fyziologickej spoločnosti. Pozitívnu úlohu tu zohrali diplomatické jednania medzi reprezentantami IUPS a FEPS a predstaviteľmi SFyS a ČFS, ktorí mali mandát na toto rokovanie po prvom spoločnom stretnutí výborov po rozdelení Československa. Výbory oboch samostatných spoločností (ČFS a SFyS) sa totiž stretli už začiatkom februára 1993 počas 68. Fyziologických dní v Bratislave a obe strany sa dohodli organizovať život vo svojich Spoločnostiach nezávisle, samostatne, ale pritom pokračovať v tradícii spoločných Fyziologických dní, vo vedeckých, pracovných, organizačných a priateľských kontaktoch.

Významnou akciou v živote Spoločnosti bolo zabezpečenie účasti členov SFyS na 1. FEPS kongres v Maastrichte (9.-12. septembra 1995). V dobrej spolupráci s ČFS bola zorganizovaná finančne výhodná doprava i ubytovanie, znížený kongresový poplatok a účasť členov SFyS bola podporená dotáciou z fondu Ministerstva zdravotníctva SR. Počtom 14 aktívnych účastníkov sa Slovensko zaradilo medzi najpočetnejšie zastúpené krajiny.

V novodobej histórii boli po prvýkrát poriadané 78. Fyziologické dni v Piešťanoch (vo februári 2002) ako stretnutie fyziológov strednej Európy za oficiálnej účasti Maďarskej, Poľskej, Rakúskej, Ukrajinskej, Českej a Slovenskej fyziologickej spoločnosti s angličtinou ako výlučným rokovacím jazykom.

SFyS bola hlavným organizátorom aj najvýznamnejšieho podujatia európskych fyziológov v roku 2007, a to „Joint Meeting of the Slovak Physiological Society, The Physiological Society and Federation of European Physiological Societies“. Počas tohto kongresu v Bratislave sa konala aj významná akcia mladých fyziológov, a to „European Young Physiologists Symposium“, ktorého odborný program a jeho vedenie vybrali mladí vedci z viacerých fyziologických spoločností združených vo FEPS. Celkove sa kongresu zúčastnilo okolo 400 účastníkov.

Je pochopiteľné, že pri sumarizácii vyše štyridsaťročnej histórie Slovenskej fyziologickej spoločnosti sa nedajú vymenovať všetky aktivity, častokrát determinujúce okolnosti a hlavne osobnosti, ktoré vytvárali a vytvárajú tento živý organizmus rozvíjajúci fyziológiu na Slovensku. Slovenská lekárska fyziológia vo svojich začiatkoch kráčala spoločne s českou fyziológiou, ktorá mala základy siahajúce hlboko do histórie. Po takmer 20 ročnej spoločnej histórii v rámci československej lekárskej spoločnosti sa Slovenská fyziologická spoločnosť vplyvom spoločenských udalostí osamostatnila, ale i naďalej vyvíja svoju činnosť podporovanú priateľskými vzťahmi s českými fyziológmi, ako aj fyziológmi susedných i geograficky viac vzdialenejších krajín.

Tento stručný prehľad histórie Slovenskej fyziologickej spoločnosti SLS bol spracovaný podľa materiálov bývalých predsedov SFyS doc. MUDr. Júliusa Hájka, CSc., akad. Ladislava Macha, MUDr. Vladimíra Štrbáka, DrSc., Prof. PharmDr. Daniely Ježovej, DrSc., predsedu ČFS prof. MUDr. Jaroslava Pokorného, DrSc., z archívnych materiálov SFyS SLS, ako aj z vlastných materiálov. Pri opise spoločnej histórie SFyS a ČFS boli použité aj voľne dostupné materiály Českej fyziologickej spoločnosti.

Spracoval: Prof. MUDr. Kamil Javorka, DrSc.

November 2012